

STARI BROJEVI NA NOVIM STRANICAMA

Abdulgafar JUKIĆ

Poznata je činjenica da se kroz nekoliko stoljeća razvija alhamijado književnost u Bosni i Hercegovini. Pisana je narodnim, bosanskim jezikom, ali se u tu svrhu koristio prilagođeni arapski alfabet. Austrougarskom okupacijom (1878.) i uvođenjem latinice ne prestaje upotreba arebice (prilagođenog arapskog alfabeta), nego ona poprima nove poticaje i realizuje nove sadržaje. Tako su u Bosni, spomenutim pismom, na bosanskom jeziku, u razdoblju od 1908. do 1919. godine, štampani sljedeći časopisi i novine: “Tarik” (“Put”), “Muallim” (“Učitelj”), “Misbah” (“Svjetiljka”) i “Jeni misbah” (“Nova svjetiljka”).

“Muallim” se pojavio 1910. godine kao dvobroj za oktobar-novembar ševal/zu-l-ka’de 1328. h.g. O potrebi novog časopisa Bošnjaka ne treba posebno govoriti jer je poznato da je to vrijeme kada su bošnjački časopisi na latinici-ćirilici bili polarizirani na relaciji Zagreb-Beograd, mada se osjećala potreba i za časopisom koji bi tretirao aktuelna pitanja vjerskog života u BiH. Preciznije o razlozima pojave “Muallima” saznajemo iz uvodnika za prvi

broj koji je štampan na turskom jeziku i na bosanskom ali arebicom. Tekst je naslovljen “Našim čitateljima” - koji, zbog njegove opširnosti, donosimo u skraćenoj verziji:

“- Evo nas - u dobar čas - sa prvim brojem našeg lista, koji, daj Bože, da posluži onoj svrsi kojoj je namijenjen i da polučimo njime onaj cilj što nam lebdi pred očima u času kad ga, evo, pokrećemo i izdajemo!

- Evo nas da po mogućnosti udovoljimo jednoj velikoj potrebi nas muallima i imama, prvih odgajatelja i vjerskih prosvjetitelja našeg muslimanskog milleta u BiH i njegovih vjerskih zvaničnika.

- Evo nas potom da udovoljimo jednoj potrebi samog našeg milleta, jer potrebe njegovih službenika i zvaničnika koje su skupčane s njihovim zvanjem i službom jesu i njegove potrebe....

- Evo zašto nam list treba:

1. Muallimi (vjeroučitelji i muderrisi) i imami do krajnosti potištena i do poniženosti zapostavljena, a uz to, po svom zvanju, najodličnija dva staleža trebaju da imaju svoje

našeg Društva nakani i ljetošnja Skupština je zaključila (august 1910. godine) izdavati list ne žaleći ni truda ni žrtve. Neka nam se ne prebacuje da sami sebi laskamo i da svoju moć i vrijednosti precjenjujemo kada se usuđujemo izdavati list sa ovako važnom i velikom zadaćom! Mi smo potpuno svjesni da je izdavanje jednog ovakvog lista skopčano sa poteškoćama, da treba za to novca za podmirenje troškova i vrsnih radnih sila i da nijednoga toga mi nemamo u dostatnoj mjeri. Ali vruća želja da pomognemo sami sebi onoliko koliko možemo i onako kako znamo i umijemo nagnala nas je na ovaj korak: 'Bolje išta nego ništa.'

Mi ovim pozivamo i nudimo svakog prijatelja našeg staleža i dobročinitelja našeg milleta da nas podupre u ovom našem plemenitom radu: pretplatom, traženjem pretplatnika i suradnjom...

Završavajući ovaj članak ističemo vruću želju da imademo saradnika iz krugova naših muderrisa, kadija, muallima i imama i svjetovne inteligencije koja - budi spomenuto - može pisati latinicom, mi ćemo kasnije prepisati našim pismom, a po želji možemo u prilogu donijeti i samo latinicom. U to ime, mahsus selam! Sarajevo koncem ševvala 1328. (1910.)" U potpisu ovog uvodnika stajalo je "Uredništvo Muallima".

Prvi dvobroj donio je teme koje su, manje-više, bile u fokusu i u svim ostalim brojevima: "Din", "Lijep spomen" (pjesma) od M. Šemsuddina, "Uzgoj", "Pojam kulture", "Pismeni znaci", "Društveni glasnik", "Prva Odborska sjednica našeg Društva i našeg lista", "Posebno odaslanstvo našeg Društva kod reisu-l-uleme i vakufsko-mearifskog direktora", "Muavveret, vrlo lijepa zamisao", "Novi članovi", "Bilješka", "Elif ba sufara" i "Ženska obrazovanost u Indiji". Isto tako, treba napomenuti da je ovaj list izlazio redovno, svaki mjesec osim za august/septembar 1912. godine, kad je izišao posljednji dvobroj, što je predstavljalo ukupno 22 pojavljivanja pred čitalačkom publikom. Vrijedno je napomenuti da je list išao ka traženju tema koje se bave konkretnim životnim pitanjima kakva su: "Dvije peticije za Zemaljski sabor", "Društveni glasnik donosi zapisnik sa prve redovne glavne Skupštine

glasilo, koje će zastupati njihove staleške interese, iznositi na javnost njihove opravdane želje i tražbine, čuvati i štititi njihova prava, ukoliko se danas na mjerodavnom mjestu priznaju i poštuju i druga pak njihova prava tražiti da se zajamče i napokon odbijati napadaje na njih, dolazili oni sa bilo koje strane.

- I ovo je najvažnije! Nama je nužno kao kora hljeba da se što više prosvjećujemo i naobrazujemo a mi, nažalost, dosada prilike ne imademo, nego smo se morali zadovoljiti sa onim znanjem što smo ga sa sobom iznijeli iz mekteba i medresa, ne uzimajući u obzir svjetlih izuzetaka koji imadoše sve uvjete da steknu priličnu naobrazbu i imadoše sreću naobrazovati se dovoljno. Mi po nekoliko godina provedemo u medresi, nekoji svrši Daru-l-muallimin, ako je učio u kojoj sarajevskoj medresi - a većina nas nije ni to, i to ti je sve naše učenje, sve naše naobrazovanje, kako u vjerskim tako i u svjetskim znanostima...

- Imajući pred očima sve ovo (navode se brojni razlozi, o.p.) što do sada navedosmo a osobito da se koliko-toliko doskoče gore istaknutoj potrebi prosvjećivanja dvaju naših staleža, Odbor

Muslimansko-muallimsko-imamskog društva za BiH 04. 8. 1910.” (broj 3), “Novi članovi”, “Anketa za preustrojstvo mekteba i medresa”, “Pokret protiv opojnog pića” (broj 5), “Društvena predstava Vakufsko-mearifskom saboru i odgovor na nju” (broj 6), “Kako treba predavati Ilmihal” (broj 7), “Ferijalni kursevi za svršeničke Mektebi-ibtidaije” (broj 9), “Poziv na glavnu skupštinu Muslimansko-muallimsko-imamskog društva za BiH” (broj 10)... Kao što se iz popisa tema da zaključiti, a širi uvid u spomenuti časopis to samo potvrđuje, “Muallim” je nastojao, s jedne strane, educirati i informirati svoje čitateljstvo dok se, s druge strane, borio za popravljane položaja onih koji su u educiranju stanovništva učestvovali. Da bismo ilustrirali spomenute ocjene, prenosimo tekst iz broja 9, koji se pojavio juna 1911.g. - džumade-l-uhra, 1329. h.g.pod naslovom “Jedan primjer islamskog muhasin-ahlaka”

“Jednom hazreti Umeru-l-Faruk, r.a, sjedaše u društvu sa nekoliko velikih i odličnih ashaba, r.a., zaokupljen svršavanjem nužnih poslova i rješavanjem važnih pitanja koja bijahu tada na dnevnom redu. Uto se iznenada pojave dvojica mladića goneći pred sobom jednog veoma lijepo odjevenog čista i kao djevojka prikladna momka. Stupivši pred halifu stanu sve trojica. Halifa ih dobro promotri očima, pa ih upita za uzrok zašto su došli pred njega. Na to će jedan od one dvojice mladića: ‘Ja emire-l-mu’minin! Nas dvojica smo braća. Ovaj momak ubio je našeg dragog i u cijelom plemenu poštovanog oca. U času kad je hodao po svojoj bašči pobirući njezin plod, koji je istom nadošao i sazrio. Mi smo ga, evo, uhvatili i doveli preda te i tražimo da ga po zaslugi osudiš te odmah izvršiš osudu.’ Halifa se na to okrene prema onom momku pa mu rekne: ‘Momče! Čuo si šta ovi mladići govore i kako te optužuju. Šta ima ti na to da rekneš?’

Optuženi mladići umjesto da se smete i zastrepi od straha, poznajući položaj u koji je zapao te strogost i odlučnost hazreti Farukovu, biješe posve miran i hladan, ne pokazujući ni najmanjeg znaka, kako straha i smetenosti tako očaja i uznemirenosti, čekao je samo da halifa završi svoje riječi pa da on preuzme riječ. Iz usana mu se, što je još začudnije, odražavaše kao neki osmijeh, koji je krasio njegovo mladalačko lice,

posve smiono ali umiljatim glasom i krasnorječivo stade zboriti: ‘Ja emire-l-mu’minin! Tužba ovih mladića protivu mene je posve osnovana. Ništa nisu drugo rekli do gole istine. Kazali su ono što se je uistinu zbililo, samo ako mi halifa dopusti, događaj ću malo opisati, naposljetku što god odredite, uvjeren sam da će to biti samo u okviru pravde.

Ja sam nomad (koji nema stalno boravište - ehli-badije) došao sam ovamo u pohode i poveo sa sobom sve svoje: i familiju i hajvanat i sve drugo. Jutros sam stigao u grad i udarili smo putem koji nas je vodio nekuda između bašči. Među blagom (hajvanatom) što je bilo uza me, bijaše i jedan at koji je bio na glasu kao domazluk (tamiizluk) jer je bio od najplemenitije pasmine, zamamno pristao i glavani. Ko bi ga vidio, a osobito njegov ravnahli hod, pri čemu bi neobično zanosno držao glavu, ne bi mogao biti a da ne ostane začaran.

Moralo je biti da je at u putu zapazio granu koja se prevjesila preko zida nečije bahče, pa mu je jako pobudila instinkt (ištiha) dok je glavu digao i otkinuo granu. Čim sam to vidio - prošao sam pred njega i zapriječio mu da dalje zijan čini.

Ali, međutim, izbi iza zida jedan veoma srdit i naprasan starac pa kamenom što ga držaše u ruci udari ata koji se u mah rastade od života. Opazivši to ne mognem se ni na kakav način savladati, uzmem sa tla isti kamen pa udarim starca. Morali su mu to biti zadnji časovi života jer iza, kako sam ga udario, jednoč je samo drekn'o i prestao je živjeti. Na to sam htio da bježim, ali me ovi mladići uhvatiše, zapriječiše da uradim tu niskost (bijeg) i pred vas me, evo dovedoše.'

Kada je mladi zločinac (ubica) ovo iskazao, halifa mu je rekao: 'Da nema nikakva pauta (načina) da se spasi, mora se kisas (odmazda) provesti, pošto sam priznaje svoj zločin.' Zločinac (ubica) ne promijenivši se ni za dlaku i, rekao bih, pun nekog samopouzdanja, dočeka: 'Slušati nalog emiru-l-mu'minina je fard (dužnost, obaveza), ali u mene imade jedan malehan brat kojem je naš umrli otac priličnu svotu novca poklonio, povjerivši meni i njega i poklonjeni novac da ih čuvam. Budući sam ja taj novac zakopao u zemlju gdje niko, osim mene, ne zna, to će rečeni novac, u slučaju ako se odmah izvrši osuda (kisas), tamo ostati i tako propasti. Teško mi je dopustiti da propadne jetimski hakk, jer sutra kad dođem pred Boga pa jetim zatraži od

mene svoj hakk ne znam kako ću se ispričati. Nego da mi hoćete dopustiti tri dana roka, dok odem i novac iskopam i uručim kakvu poznanu čovjeku u pohranu da ga za mog malog brata čuva dok ne naraste. Treći dan bi ovdje došao i sebe predao u ruke pravdi. Mogu ako je nužno i sebi naći jamca (kefila).'

Halifa se na ovo malo zamisli pa ga zapita ko će jamčiti da će doći za tri dana. Mladi ubica prisutne promotri očima, pa će upirući prstom u dobrog Ebu Zerra, r.a., reći: 'Evo ovaj čovjek će biti kefil (jamac) za mene.'

Hazreti Omer, r.a., okrenuvši se Ebu Zerru, r.a., upravi na njega pitanje da li se prima tog kefaleta (jamstva). Na ovo dobri Ebu Zerr, r.a., uzvрати prema halifi: 'Da, ja emire-l-mu'minin! Ja jamčim da će ovaj momak kroz tri dana doći ovdje. Ne dođe li ja sam posrijedi.'

Jamstvo Ebu Zerrovu, koji je među samim ashabima bio istaknut kao veliki poštenjak, dakako je moralo biti usvojeno.

Tri dana su prošla, rok je, dakle, istekao. Tužitelji su došli pred halifu, gdje zateknu Ebu Zerra, r.a. Pošto tuženi (ubica) nije došao, upute prema Zerru ove riječi: 'Kamo, dragi Ebu Zerre, ona osoba (ubica), za koju vi biste kefil (jamac)? Ta, je li moguće da se on povрати? I ako je vaša osoba kod nas veoma uvažena i zapravo sveta, nemoguće je da mi odavde maknemo dok obavezu svoju ne ispunite, jer ne možemo da ne osvetimo svojeg neprežaljenog oca.'

Ebu Zerr, r.a., odgovori im: 'Nek istekne rok! Ne povрати li se onaj momak, kunem se velikim Bogom da sam spreman izvesti ono što od mene traži kefalet.'

Halifa će na ovo: 'Ne povрати li se momak, neka je Bog svjedokom, da ću izvršiti presudu Šerijata.'

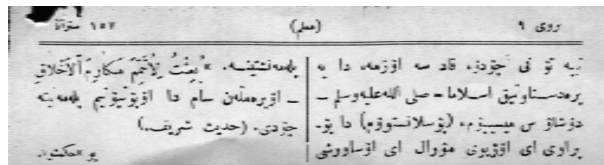
Na ove odlučne riječi halifine svi ashabi koji se tu na okupu nalazahu, briznu u plač, videći u kakav je očajan položaj pao dobri i plemeniti, te kod svakog omiljeni Ebu Zerr, r.a., taj uzor poštenja - dika i ponos Resulullahova ummeta. Žalost neopisivo vladaše među ashabima, a pogoršala se kada su nakon što su svi redom tužitelje molili da prime mjesto kisas dijete (krvarinu) dobili odlučan odgovor od tužitelja da ni na kakav način ne odustaju od svoga prava

na kisas, a da im primanje krvarine vrijeđa ponos i dostojanstvo.

U tom času neizmjerne tuge koja vladaše bogougodnim ashabima dotrča mladi ubica kome se slijevao znoj niz lice, pa stanuvši pred halifu i nazvavši selam počeo govoriti: 'Ja emire-lmu'minin, svog sirotog brata predao sam svojim dajdzama. Kako je mjesto gdje je novac zakopan dosta daleko, a i vručina velika vlada, to sam malo zakasnio. Molim da ovo uzmete u obzir i afv mi učinite!'

Opazivši da se prisutni snebivaju od čuda, videći njegovu dosljednost i postojanost na riječi usprkos tome da će ga glave stati, nastavi dalje: 'Ne treba se čuditi ovom mojem postupku, jer ko je čovjek taj mora biti dostojan na riječi, a od smrti se niko neće spasiti, to će svakome doći, kadli-tadli, pa zar da doživim da se zbog mene rekne: 'Nestalo je u svijetu postojanosti na riječi!'

Prisutni, radoznali ko je to, odakle vuče lozu, šta mu je porijeklo, obrate se na njegova jamca Ebu Zerra, r.a., s pitanjem da im razjasni i opiše. Ali dobri Ebu Zerr saže ramenima i odgovori im: 'Ovaj mladić je meni poznat koliko i vama, o njemu ništa više ne znam koliko i vi. No, pošto je u prisutnosti vašoj zatražio od mene da budem

za njega kefil nisam ga mogao odbiti i pokazati nečovječnost. Nisam mogao dopustiti da budem povod riječima: 'Ono što je fadilet toga nema na ovom svijetu.'

- A mladi tužitelj saslušavši riječi Ebu Zerra i nakon što su čuli ono što je njihov tuženik govorio, suzbivši svoju gordost i želju za osvetom kakva samo kod Arapa može vladati, svečano izjavljuju da se odriču svog prava na kisas, štaviše, očituju da ni novčane naknade ne primaju nego da posve tužbu povlače veleći: 'Ne možemo ni mi da se zbog nas rekne: 'Nema u svijetu plemenitosti', te iz ljubavi prema fadiletu i sevabu Božijem odričemo se svih tražbina u ovoj stvari.' Kakav je utisak učinilo na časne ashabe ovo očitovanje mladih tužitelja nije potrebno kazivati. Zahvalivši se prvo Bogu, a kasnije tužiteljima, srdačno i s osjećanjem, čestitahu i tuženiku i Ebu Zerru, i tuženiku i tužiteljima.

Ovo je jedan primjer islamskog muhasin-ahlaka (lijepa svojstva i čudi) što ga je povijest zabilježila, inače ih ima velika sila, a nije to ni čudo kada se uzme da je Božiji poslanik Muhammed, s.a.v.s., došao s misijom (poslanstvom) da popravi i oživi moral i usavrši plemenitost: 'Buistu liutemmime mekrime-l-ahlak - Opremljen sam da upotunim plemenite čudi (hadis).'

I ovlašno poznavanje prilika u vremenu u kojem je izlazio potvrdiće neophodnost jednog ovakvog glasila kao što nam je i danas potreban ovaj naš novi-stari "Muallim".

Za kraj možda bi bilo nepravredno ne spomenuti ono što je stajalo u listu koji smo vam pokušali bar malo približiti. U podnaslovu je stajalo: "List za pouku i za staleške interese muallima i imama u BiH", nakladnik je bilo Muslimansko-muallimsko-imamsko društvo za BiH a dužnost urednika obavljao je Muhammed Seid Serdarević.

